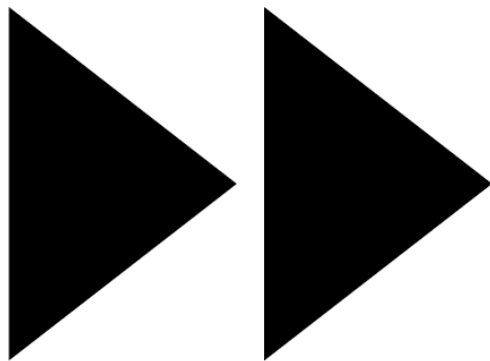

KONJUNKTURRÅDETS RAPPORT

Kommunernas framtid

2019

Eva Mörk
Gissur Ó Erlingsson
Lovisa Persson

SNS FÖRLAG

Gissur Ó Erlingsson

**Förutsättningar för
ansvarsutkrävande i
svenska kommuner**

Decentralisering, självstyre, ansvarsutkrävande

- Teorin:
 - Att decentralisera uppgifter till självstyrande kommuner -> ett sätt att stärka ansvarsutkrävande och förtroende för offentliga institutioner
- I ett jämförande perspektiv:
 - Sverige brukar rankas mycket högt i dimensioner rörande decentralisering, självstyre, och den kapacitet kommuner givits av staten

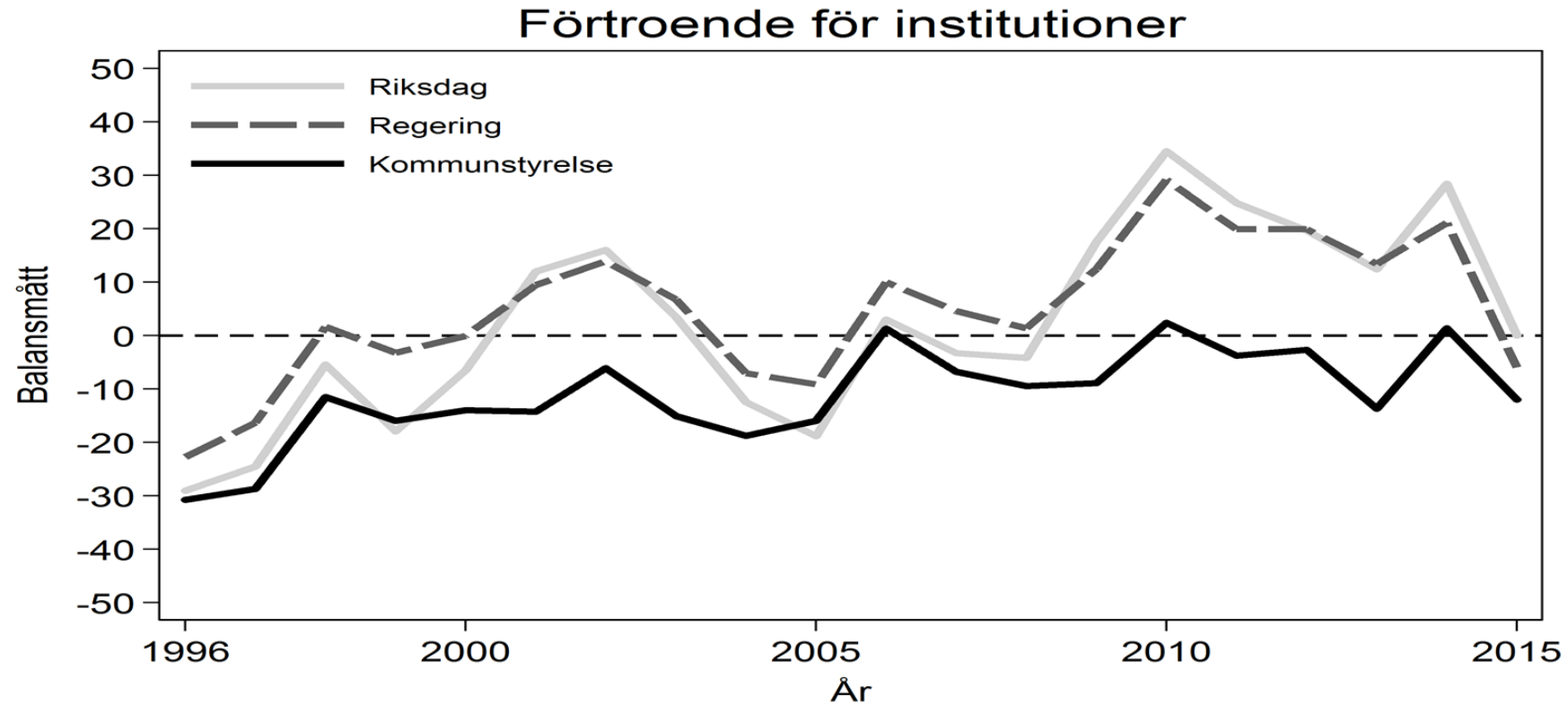
Vad ser vi i internationella jämförande studier?

Ju närmare makten opererar medborgarna – desto mer förtroende har den:

”[T]rust in local officeholders is typically and often considerably higher than trust in national politicians”
(Denters 2004).

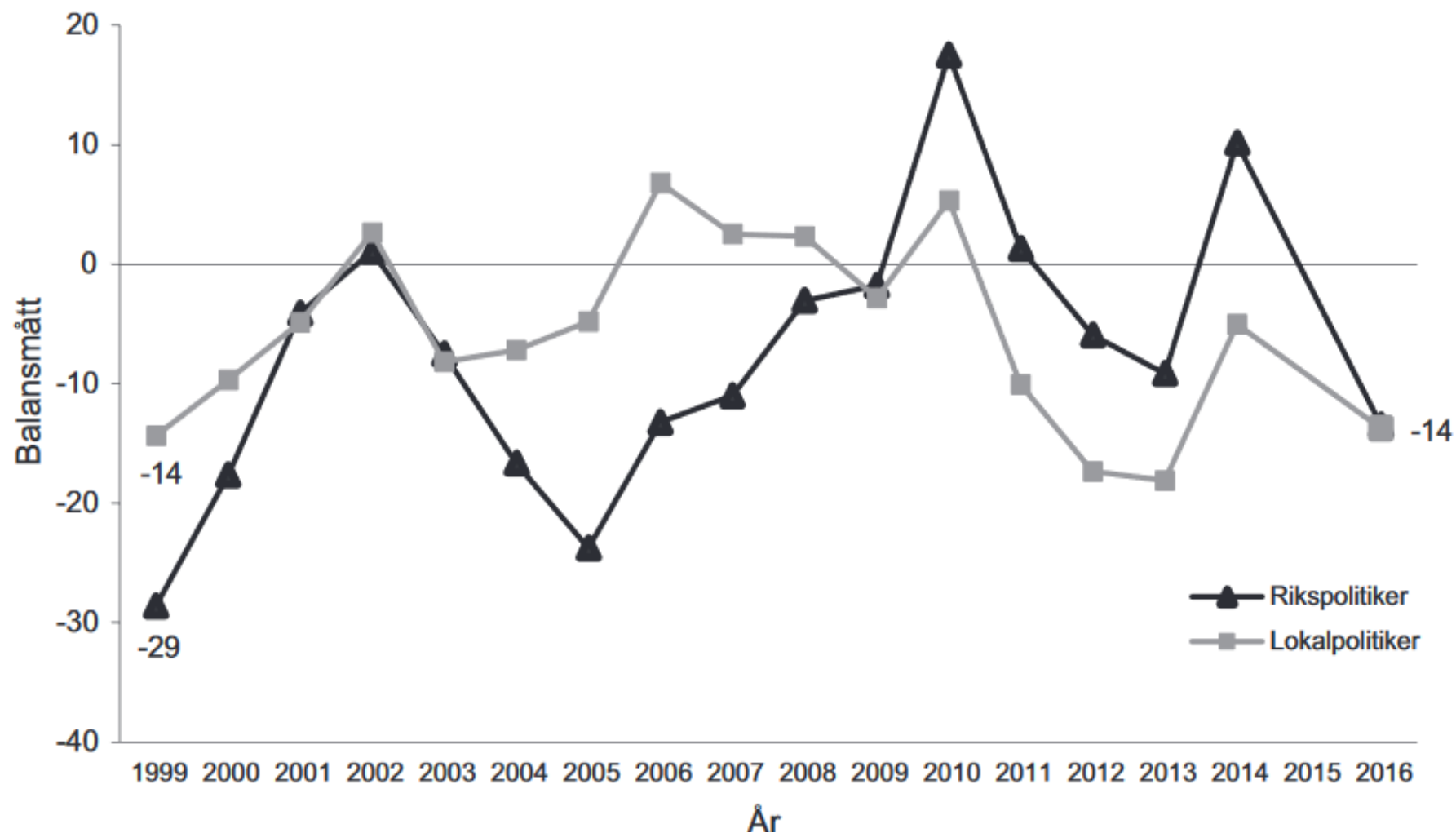
”In [almost] all countries in this western European sample, local authorities are more trusted than national authorities.” (Fitzgerald & Wolak 2016)

Men, inte riktigt vad vi observerar i Sverige

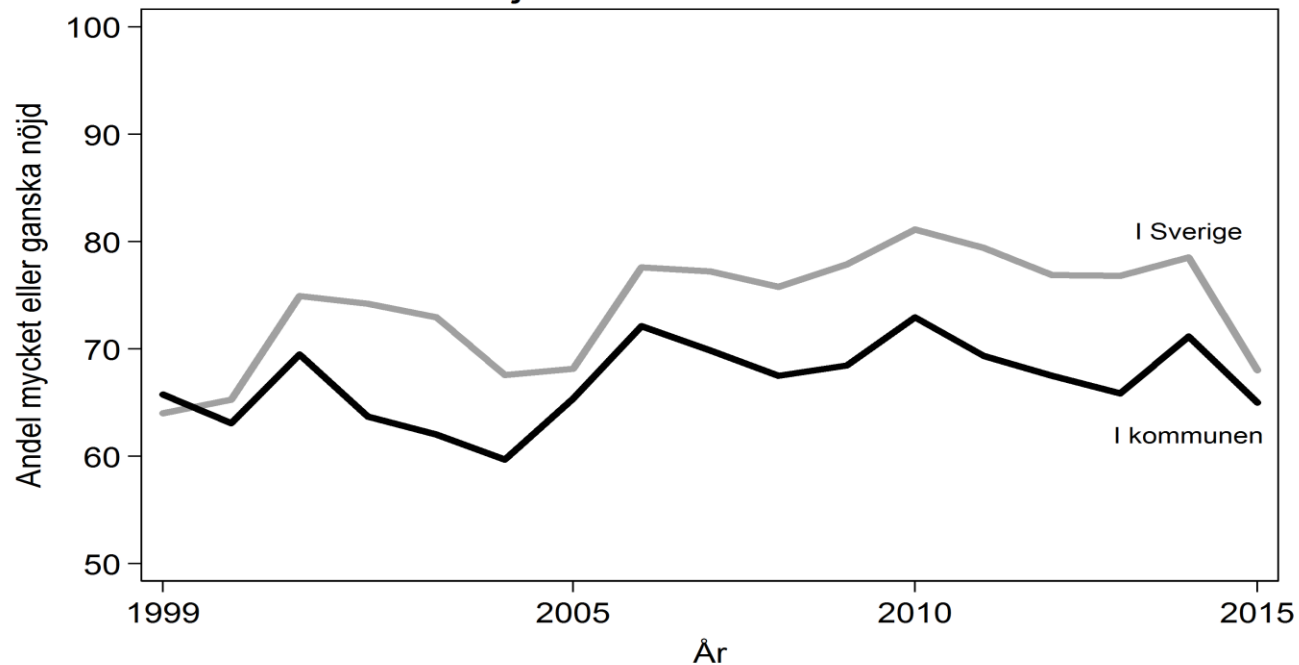
Källa: SOM-institutet

Figur 1 *Förtroende för kommunpolitiker respektive rikspolitiker i Västsvrige², 1999–2016 (balansmått)*

Källa: SOM-institutet

Nöjdhet med demokratin

Källa: SOM-institutet

Källa: Eurobarometern

Kan det ha med förutsättningar för ansvarsutkrävande att göra?

- Ansvarsutkrävande:

”Politiska styren kan hållas ’ansvariga’ om väljarna ges goda förutsättningar att bedöma huruvida de styrande agerar med medborgarnas bästa för ögonen, och att medborgarna därmed kan bestraffa dem som missköter sig och belöna dem som sköter sig bra”

(Przeworski med flera, 1999)

- Goda förutsättningar för ansvarsutkrävande gör att väljarna kan bestraffa dysfunktionella styren och belöna fungerande
- **Genomskinligt, tydligt och begripligt** system underlättar detta

Goda förutsättningar för ansvarsutkrävande

- ... ökar sannolikheten för att kommunernas resurser används effektivt och ansvarsfullt ...
- ... minskar riskerna för korruption och andra former av maktmissbruk ...
- ... ökar sannolikheten för att politiska beslut harmonierar med medborgarnas önskemål ...
- **Ingen deckare det här – mitt grundbudskap är:**
 - flera egenskaper i de svenska kommunerna gör att förutsättningarna för ansvarsutkrävande nog är rätt så svaga

Hinder för effektivt ansvarsutkrävande

- **”Permanent samlingsregeringar”**
 - Majoritet och opposition representerade i styrelse och nämnder
 - ”Kvasiparlamentarism”, s.k. majoritetsmarkeringar, viss informalitet
 - Gör det nog ganska besvärligt för genomsnittsväljaren att veta vilket/vilka partier som styr

Ökad fragmentering i landets fullmäktigen

- Allt fler partier i kommunfullmäktigen
- På 1970-talet vanligt med 4–6 partier; idag vanligt med 8 eller fler
- Allt ovanligare enskilda partier dominerar, jämnare mellan partierna
- Svårare att skapa handlingskraftiga, stabila majoriteter
- Rekord i antal minoritetsstyren + blocköverskridande styren

”...systemet underlättar sannerligen inte väljarnas möjligheter att utkräva ansvar på valdagen”

SNS Demokratiråd (2002, s. 85)

Gemensam valdag försvårar lokalt ansvarsutkrävande

- Lokala partiorganisationer -> kampanja till tre val samtidigt
- Media -> bevaka tre valrörelser samtidigt
- Väljarna -> sätta sig in i och bilda sig uppfattning om tre val samtidigt
- Ifall vi har brister i "genuint lokala" valrörelser -> svårt för väljare bilda sig uppfattning om lokala frågor och skiljelinjer
- Tecken på att lokalval i första hand inte avgörs av kommunala frågor, utan av rikspolitiska frågor, sympatier och valvindar...
 - -> Dock, allt fler röstdelar = självständigare väljare?

Brister i lokal politikbevakning

- Lokala medier – viktig källa för information om kommunpolitik
- Oro för att lokal politikbevakning inte fungerar ändamålsenligt
 - Var tredje lokalredaktion lades ned 2004–2014
 - Var åttonde kommun saknar i princip bevakning
 - Innehållsligt - ”ett förräderi mot demokratin”? (Nord & Nygren 2007)
- Oavsett: kan nog fungera bättre för att främja ansvarsutkrävande

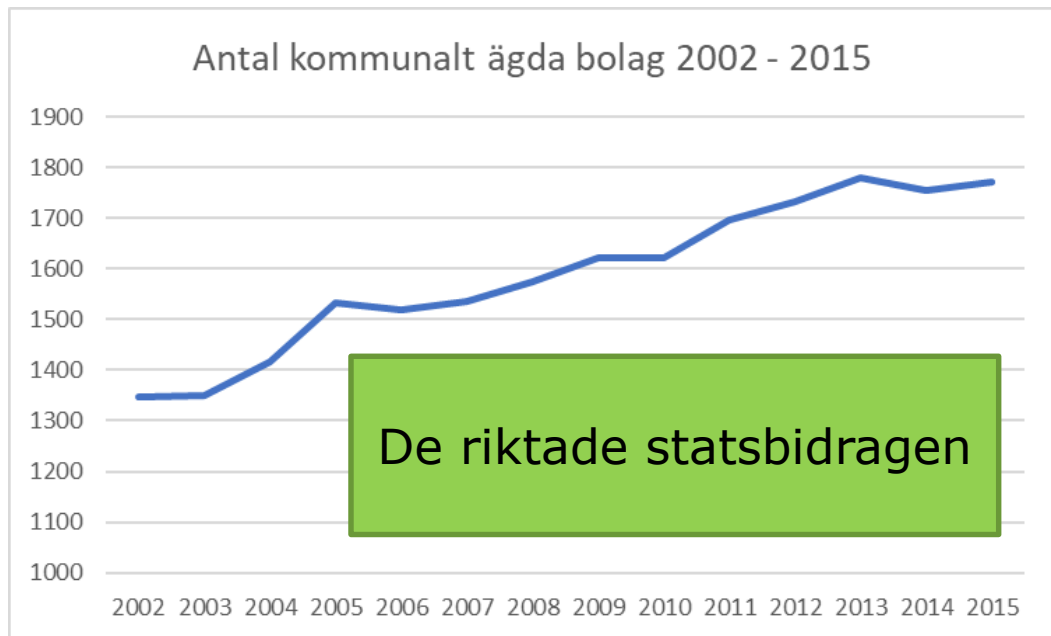
Slutligen

- Konsekvens av det sagda: Frågetecknen om väljarnas kunskap om kommuner/kommunalpolitik
 - Vet väljarna vad kommunerna ansvarar för?
 - Vet väljarna vilket/vilka partier som styr?
 - Hur kända är kommunpolitikerna?
- Går man med på att....
 - ansvarsutkrävande är viktigt för att t.ex. minska risker för resursslöseri;
 - att det är olyckligt att svenskar misstror det lokala mer än det nationella...
 - ... talar det för **något slags reformer/åtgärder** krävs

Hur kan förutsättningar för ansvarsutkrävande stärkas?

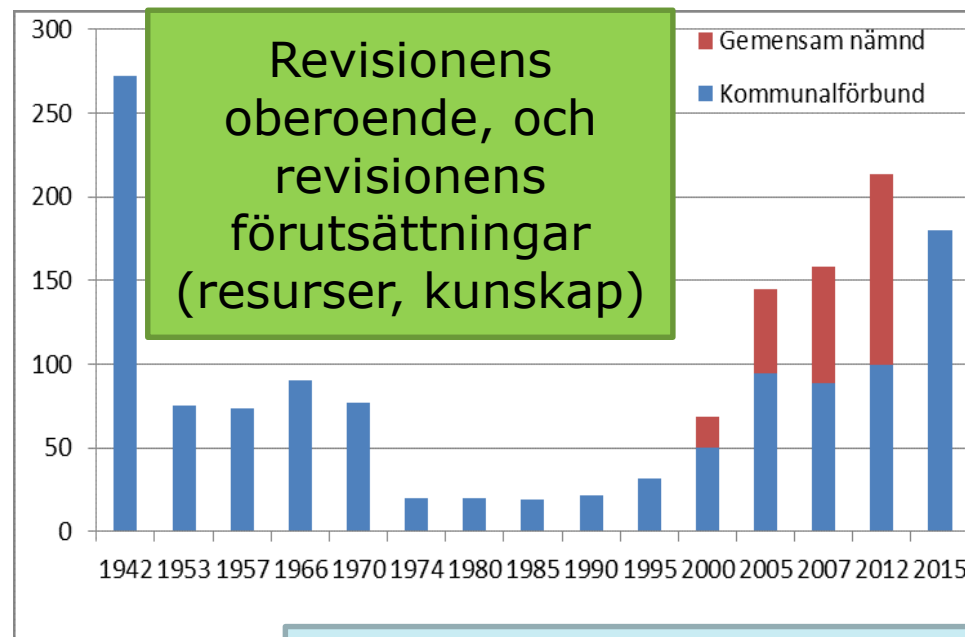
- Reformers som oftast dyker upp på menyn:
 - Skilda valdagar för lokala och nationella val?
 - Försök med kommunal parlamentarism?
 - (Plus, kanske också: Stärka lokal journalistik i de delar av landet som i dag saknar/har begränsad journalistisk bevakning, t.ex. Prop. 2017/18:154).

”Appendix”: Sex ytterligare hinder för ansvarsutkrävande?

”Den kommunala självstyrelsen saknar statsförvaltningens tradition av boskillnad mellan politik och förvaltning. [Betoningen] på flexibla och informella arbetsformer gör att rättssäkerhet och ansvarsutkrävande riskerar att hamna i andra hand” (Pettersson 1997).

- Förtida avhopp från kommunpolitiken:
 - 22 procent 2014 – 2018
 - Omotiverade politiker, som dessutom avsätter sig själva – hot mot ansvarsutkrävande? (Schlesinger 1966)

Anders Folkesson 2017